

Sisällys

Saatteeksi	3
Kemikaalilain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön	4
Kemikaalien luokitus, merkitseminen ja päällys	6
Käyttöturvallisuustiedote ja tietojen toimittaminen	7
Kemikaalien riskinarviointi	8
Kiellot ja rajoitukset	10
Teollinen käsittely ja varastointi	11
Vähittäismyynti	12
Markkinavalvonta	12
Esitteessä käytettyjä käsitteitä	13
Lisätietoa	14
Uudistuva lainsäädäntö	15
Toiminnanharjoittajan muistilista	16
Kemikaalilainsäädännön valvontaviranomaiset ja niiden tehtävät	17
Kemikaalivalvonta Suomessa	22
Vaarallisten kemikaalien merkinnät	23

Saatteeksi

Kemikaaleja käytetään jatkuvasti suuria määriä erityisesti teollisuudessa, mutta myös kotitalouksissa kemikaalien käyttö on yleistä. Lisäksi kemikaaleja voi olla tuotteissa ja tarvikkeissa, joista ne pystyvät vapautumaan tai niitä on päässyt ympäristöön. Kemikaaleista aiheutuvaa terveysriskiä ja palo- ja räjähdysvaaraa on pitkään säännelty Suomessa ja nykyisin lainsäädäntö kattaa myös kemikaalien aiheuttamat riskit ympäristölle. Lainsäädäntö yhtenäistyi lähes kokonaan Euroopan yhteisön lainsäädännön kanssa Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen tullessa voimaan 1.1.1994. Nykyisin Euroopan Unioniin kuuluttaessa vuoden 1995 alusta alkaen tuotteita koskeva lainsäädäntö on harmonisoitu. Kemikaaleja koskeva lainsäädäntö on siten yhtenäistä kaikissa Euroopan Unionin jäsenmaissa ja saatavilla kaikkien jäsenmaiden kielillä. Olosuhdelainsäädäntöön, kuten onnettomuuksien ehkäisyyn ja käytön turvallisuuteen, ympäristönsuojeluun ja työsuojeluun Euroopan yhteisö asettaa vähimmäisvaatimukset, joista voidaan perustellusti poiketa kansallisesti.

Tämän esitteen tarkoituksena on antaa tietoa kemikaalilainsäädännöstä, sen tarkoituksesta ja valvonnasta Suomessa. Tarkoituksena on kuvata lyhyesti lainsäädännön asettamia velvoitteita toiminnanharjoittajille sekä esitellä valvontaviranomaiset ja niiden vastuualueet.

Kemikaalineuvottelukunta

Juha Pyötsiä
Puheenjohtaja

Kirsi Sihvonen
Pääsihteeri

Kemikaalilain soveltamisala ja suhde muuhun lainsäädäntöön

Suomessa kemikaaleja koskeva lainsäädäntö on annettu *Kemikaalilailla ja sen nojalla annetuilla alemman asteisilla säädöksillä*. Lainsäädännössä annetaan velvoitteita toiminnanharjoittajalle ja kemikaalien käyttäjille sekä viranomaisille. Toiminnanharjoittaja voi olla mm. kemikaalin valmistaja, maahantuojaja, myyjä, varastoija tai muu käsitelijä. Kemikaalilainsäädännön valvonta jakautuu sosiaali- ja terveysministeriön, ympäristöministeriön sekä kauppaja- ja teollisuusministeriön hallinnonaloille.

Kemikaalilainsäädäntö koskee kemikaaleja ja niiden valmistusta, maahantuontia, markkinoille luovuttamista, jakelua, pakkaamista, myyntiä ja muuta luovuttamista, varastointia, hallussapitoa ja säilyttämistä, teknistä ja muuta käyttöä, maastavientiä, testaamista, mainostamista sekä muuta näihin rinnastettavaa kemikaalien käsittelyä.

Kemikaalilainsäädännön lisäksi on useita muita lainsäädäntöjä, joilla kemikaaleista aiheutuvia riskejä säädelään. Huomionarvoista on, että kemikaalilainsäädännön avulla saadaan jatkuvasti kemikaalien ominaisuuksista ja riskeistä uutta tietoa, jota voidaan käyttää muun lainsäädännön valvonnassa hyödyksi.

Vaarallisten kemikaalien kuljetuksesta säädetään erikseen ja siitä vastaa liikenneministeriö. Kemikaalilakia ei sovelleta kemikaalien kuljettamiseen eikä Suomen kautta kuljettaviin kemikaaleihin silloin, kun niitä ei varastoida tai käsitellä Suomessa.

Kemikaalien ympäristöön pääsemisen rajoittamisesta ja päästöjen puhdistamisesta säädetään erikseen ympäristölainsäädännössä. Kemikaalista muodostuvan jätteen käsittelyyn ja varastointiin sovelletaan kemikaalilainsäädäntöä jätelain ohella. Näistä vastaa ympäristöministeriö.

Kuluttajansuojelusta on lisäksi voimassa, mitä tuoteturvallisuuslaissa ja elintarvikelaissa sekä niiden nojalla säädetään. Näistä vastaa kauppaja- ja teollisuusministeriön hallinnonala.

Kemikaalien käyttöä työpaikoilla valvovat työsuojeluviranomaiset. Työntekijöiden suojelemisesta on kemikaalilainsäädännön ohella voimassa mitä työturvallisuuslainsäädännössä on säädetty. Työsuojelu kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.

Lisäksi palo- ja räjähdysvaarallisiin aineisiin sovelletaan lakia räjähdysvaarallisista aineista, mistä vastaa kauppaja- ja teollisuusministeriön hallinnonala. Kemikaalilainsäädäntöä sovelletaan näihin kemikaaleihin, kun on kysymys selvilläolosta, päällyksestä, tiedonannosta sekä uusien aineiden ilmoitusmenettelystä ja suojauskemikaalien ennakkohyväksynnästä. Lisäksi teollista käsittelyä ja varastointia koskevat säädökset koskevat myös palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja.

Torjunta-aineiden ennakkohyväksymisestä ja riskinarvioinnista säädetään torjunta-ainelainsäädännöllä. Kemikaalilainsäädäntöä sovelletaan torjunta-aineiden luokitukseen ja merkitsemiseen. Lisäksi vaaralliseksi luokiteltuja torjunta-aineita koskevat valmistusta, myyntiä, varastointia, säilyttämistä ja luovuttamista koskevat kemikaalilainsäädännön kohdat. Torjunta-ainelainsäädännön vastuu kuuluu maa- ja metsätalousministeriön alaisuuteen.

On myös muistettava, että kunta vastaa palo- ja pelastustoimesta alueellaan palo- ja pelastustoimesta annetun lain ja asetuksen nojalla tehden palon ehkäisyyn kuuluvia tarkastuksia. Onnettomuustilanteissa, joissa on myös kemikaaleja mukana, päävastuu on palo- ja pelastusviranomaisilla muiden viranomaisten antaessa tarvittavaa virka-apua. Palo- ja pelastustoimi kuuluu sisäasiainministeriön vastuualueeseen.

Kemikaalien luokitus, merkitseminen ja päällys

Vaarallisen kemikaalin päällyserkintöjen (etiketointi) tarkoituksena on varoittaa käyttäjiä, niin teollisuudessa kuin kotitalouksissa, valmisteen vaarallisista ominaisuuksista sekä antaa ohjeet valmisteen turvallisesta käytöstä.

Kemikaalilla tarkoitetaan ainetta tai valmistetta, joka on kahden tai useamman aineen seos. Aineen valmistajan tai maahantuojan tehtävänä on selvittää kemikaalin ominaisuudet, joiden perusteella aineet luokitellaan sen vaaraominaisuuksien mukaan terveydelle tai ympäristölle vaarallisiin tai palo- ja räjähdysvaarallisiin kemikaaleihin. *Sosiaali- ja terveysministeriön päätös vaarallisten aineiden luettelosta* (ns. *aineluettelo*) on yhdenmukainen muiden EU:n jäsenmaiden lainsäädännön kanssa. Aineluettelossa aineelle annetaan tieto sen luokituksesta sekä merkitsemisestä ja valmistajan tai maahantuojan on luokiteltava aineet tämän mukaisesti. Mikäli aine ei ole luettelossa, toiminnanharjoittajan velvollisuus on selvittää aineen ominaisuudet riittävässä määrin sen luokittelemiseksi.

Aineen ja seoksen luokittelumisesta ja merkintöjen tekemisestä on määrätty *sosiaali- ja terveysministeriön päätöksessä kemikaalien luokitusperusteista ja merkintöjen tekemisestä* (ns. *luokitusperuste päätös*).

Toiminnanharjoittajien tehtävän helpottamiseksi ja yhdenmukaisuuden saavuttamiseksi päällykseen tehtävistä merkinnöistä, etiketin muodosta sekä päällyksen turvasulkimesta ja näkövammaisille tarkoitettuun vaaratunnuksesta on annettu yksityiskohtaiset säädökset. Vastikään on hyväksytty seosten luokitusta ja merkitsemistä koskevan säädöksen kokonaisuudistus. Yhtenä merkittävänä uudistuksena tulee olemaan ympäristölle vaarallisten seosten luokitus ja merkitseminen.

Kemikaalilainsäädännön mukaista luokitusta ja merkitsemistä sovelletaan esimerkiksi kuluttajakäyttöön tarkoitettuihin pesu- ja puhdistusaineisiin ja torjunta-aineisiin, mutta sitä ei sovelleta mm. kosmeettisiin valmisteisiin eikä lääkevalmisteisiin. Tuoteturvallisuuslaissa annetaan lisäksi muita merkintöjä koskevia velvoitteita pesu- ja puhdistusaineille ja vastaavasti torjunta-ainelaisissa annetaan muita merkintöjä koskevia velvoitteita torjunta-aineille.

Kemikaalin päällyksen tulee olla kestävä ja turvallinen ja tiettyjen, vähittäismyyntiin tarkoitettujen kemikaalien päällysten tulee olla varustettuna näkövammaisten vaaratunnuksella ja turvasulkimella.

Käyttöturvallisuustiedote ja tietojen toimittaminen

Toiminnanharjoittaja, joka vastaa kemikaalin markkinoille tai käyttöön luovuttamisesta, laatii käyttöturvallisuustiedotteen vaaralliseksi luokitellusta kemikaalista ja sellaisesta kemikaalista, joka muutoin voi aiheuttaa vaaraa terveydelle tai ympäristölle taikka palo- ja räjähdysvaaraa. Tiedote laaditaan teollisessa toiminnassa tai muutoin ammatissa käytettävästä kemikaalista ja se toimitetaan vastaanottajalle kemikaalia ensimmäisen kerran luovutettaessa. Mikäli tiedot muuttuvat, käyttöturvallisuustiedote on uusittava ja päivitetty tiedote toimitettava asiakkaille, joille kemikaalia on toimitettu vuoden sisällä. Tiedote antaa käyttäjälle myyntipäällyksmerkintöjä yksityiskohtaisempaa tietoa mm. valmisteen koostumuksesta, sen vaarallisuudesta ympäristölle ja ihmiselle, sen palo- ja räjähdysvaarallisista ominaisuuksista sekä tietoa turvallisesta käytöstä, ensiaputoimenpiteistä ja valmisteen hävittämisestä.

Suomalainen valmistaja tai maahantuoja on velvollinen toimittamaan ammattikäyttöön ja yleiseen kulutukseen tarkoitettuihin kemikaaleihin käyttöturvallisuustiedotetta vastaavat tiedot rekisteröitäväksi (kemikaali-ilmoitus). Tiedot toimitetaan Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tuoterekisteriyksikköön. Tiedot ovat viranomaisten, tutkimuslaitosten sekä myrkytystietokeskuksen käytettävissä.

Kemikaalien riskinarviointi

Eräille kemikaaliryhmille on asetettu erityisvaatimuksia ennen niiden luovuttamista markkinoille. Tällaisia kemikaaleja ovat mm. uudet aineet, joista valmistaja tai maahantuoja joutuu tekemään ilmoituksen ja suojauskemikaalit, joille valmistaja tai maahantuoja joutuu hakemaan hyväksymistä tai tekemään ilmoituksen. Torjunta-aineille haetaan hyväksyntää torjunta-ainelainsäädännön mukaisesti ennen niiden luovuttamista markkinoille. Näistä tuoteryhmistä toiminnanharjoittaja joutuu selvittämään aineiden ominaisuudet tai tutkimaan aineet sekä toimittamaan viranomaisten

käyttöön tarvittavan määrän tietoa niiden riskinarviointia varten ennen kemikaalin markkinoille luovuttamista. Riskinarvioinnissa arvioidaan aineen mahdolliset riskit ihmiselle, ympäristölle ja ympäristön kautta väestöön kohdistuvat riskit sekä esitetään tarvittaessa toimenpideohjelma, jolla todetut riskit ehkäistään. Riskinvähennystoimenpiteitä voivat olla esimerkiksi kemikaalin käytön kiellot ja rajoitukset.

Riskit ympäristölle arvioi Suomen ympäristökeskus, riskit kuluttajille ja väestöön arvioi Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus ja työntekijän riskit arvioi sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus.

Kun *uusien aineiden* yhteisölaainsäädäntöä luotiin 1980-luvun alussa, kartoitettiin aineet, joita yhteisön alueella on käytetty. Euroopan kaupallisessa käytössä olevien kemiallisten aineiden luettelossa (EINECS) on 100 106 ainetta. Uudella aineella tarkoitetaan ainetta, joka tuodaan Euroopan talousalueen markkinoille ja joka ei ole edellä mainitussa EINECS-luettelossa. Valmistaja ja maahantuojat on velvollinen tekemään uudesta aineesta ilmoituksen Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskukselle ennen aineen maahantuontia tai valmistusta. Ilmoitusmenettelyn tarkoituksena on velvoittaa aineiden valmistajat selvittämään ja tutkimaan aineiden ominaisuudet riittävästi ennen kuin niitä luovutetaan markkinoille. Viranomaiset varmistavat, että tarvittavat selvitykset ja tutkimukset on tehty sekä arvioivat aineen aiheuttamat riskit. Uusille aineille annetaan oma EY-numeronsa ja ne sisällytetään uusien aineiden luetteloon (ELINCS).

Suojauskemikaalien, joita ovat puunsuojakemikaalit ja limantorjunta-aineet, ennakkohyväksyminen ja ilmoitusmenettely perustuvat kansalliseen lainsäädäntöön. Hakemus hyväksymiselle tai ilmoitus tulee tehdä Suomen ympäristökeskukselle. Tulevaisuudessa ennakkohyväksyttävien tuoteryhmien määrä lisääntyy, kun Euroopan yhteisössä hyväksytty *biosidivalmisteita* koskeva direktiivi saatetaan voimaan Suomessa 13.5.2000 mennessä. Biosidivalmisteella tarkoitetaan valmistetta, joka kemiallisesti tai biologisesti tuhoaa, torjuu tai tekee haitattomaksi vahingollisia eliöitä, estää niiden vaikutusta tai rajoittaa muulla tavoin niiden esiintymistä. Asiantuntijaviranomaisia ovat Suomen ympäristökeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

Torjunta-aineille haetaan hyväksyntää Kasvintuotannon tarkastuskeskukselta. Päätöksen hyväksymisestä tekee torjunta-ainelautakunta. Torjunta-ainelainsäädäntö kattaa kansallisen hyväksymismenettelyn sekä Euroopan yhteisössä hyväksytyt kasvinsuojeluaineita koskevan direktiivin mukaisen riskinarvioinnin ja hyväksymisen. Muut torjunta-aineet paitsi kasvinsuojeluaineet siirtyvät biosidivalmisteita koskevan direktiivin voimaantulon myötä sen nojalla hyväksyttäväksi.

Vuonna 1993 annettiin yhteisölaainsäädäntö, jonka perusteella *olemassa olevista aineista* (EINECS-luettelossa olevat aineet) toiminnanharjoittajien on järjestelmällisesti koottava tietoa maahantuomistaan tai valmistamistaan kemikaaleista. Jäsenmaat arvioivat aineiden riskit ympäristölle, kuluttajille, työntekijöille sekä riskit epäsuorasta altistumisesta. Yksityiskohtaiseen arviointiin valitaan aineita, joiden tiedot ovat puutteellisia tai niiden epäillään aiheuttavan riskiä. Arviointiohjelman yhteydessä saadaan runsaasti lisätietoa aineen ominaisuuksista, mikä johtaa yleensä muutoksiin aineen luokituksessa ja merkitsemisessä ja mikäli aineen todetaan aiheuttavan riskiä, esitetään toimenpiteet riskinvähentämiseksi. Toimivaltaisina viranomaisina ovat Suomen ympäristökeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

Kemikaalien ominaisuudet testataan noudattaen hyvää laboratorionkäytäntöä ja hyväksytyjen testiohjeiden mukaisesti. Suomessa valtuutetut testauslaboratoriot hyväksyy Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

Kiellot ja rajoitukset

Kemikaalien markkinoille luovuttamista ja käyttöä koskevat kiellot ja rajoitukset on annettu *valtioneuvoston päätöksinä*. Ne voivat olla annettu kemikaalilain, työturvallisuuslain, jätelain tai ilmansuojelulain nojalla. Lisäksi kemikaaleja koskevia kieltoja ja rajoituksia voidaan antaa tuoteturvallisuus- ja torjunta-ainelainsäädännön perusteella. Kieltoja ja rajoituksia asetetaan kemikaalin käsittelylle, kun on todettu tai syystä epäillään aiheutuvan merkittävää haittaa terveydelle tai ympäristölle. Kielto voi koskea myös kemikaalia sisältävää tuotetta tai tarviketta. Kieltoja ja rajoituksia on annettu toistaiseksi seuraaville aineille tai aineryhmille:

- polyklooratut bifenyylit
- polyklooratut terfenyylit
- orgaaniset tinayhdisteet
- eräät terveydelle haittaa aiheuttavat kemikaalit (mm. bentseeni, kloori-1-etyleni, lyijykarbonaatti)
- arseeni- ja elohopeayhdisteet sekä dibutyylitinahydroksiboraatti
- kadmium ja sen yhdisteitä sisältävät tuotteet ja tarvikkeet
- asbesti ja asbestipitoiset tuotteet

- pentakloorifenoli ja monometyylitetraklooridifenyylimetaani, monometyylidiklooridifenyylimetaani ja monometyylidibromidifenyylimetaani
- pesu- ja puhdistusaineet (huonosti hajoavat pinta-aktiiviset aineet)
- kreosootti ja sillä käsitelty puu
- heksakloorietaani
- syöpää aiheuttavat, perimää vaurioittavat ja lisääntymiselle vaaralliset aineet
- tietyt klooratut liuottimet (kloroformi, 1,1,2-trikloorietaani, 1,1,2,2-tetrakloorietaani, 1,1,1,2-tetrakloorietaani, pentakloorietaani ja 1,1-dikloorietyleeni)
- värilliset ja hajustetut lamppuöljyt
- otsonikerrosta heikentävät aineet
- vaarallisia aineita sisältävät paristot ja akut

Mikäli maassamme kiellettyjä ja tiukasti säänneltyjä kemikaaleja halutaan viedä muihin maihin, niistä tulee tehdä vienti-ilmoitus Suomen ympäristökeskukselle, joka varmistaa, että vastaanottajamaa saa käyttöönsä tarvittavat tiedot viennistä.

Teollinen käsittely ja varastointi

Vaarallisen kemikaalin teollinen käsittely ja varastointi on luvan- tai ilmoituksenvaraista toimintaa ja siitä säädetään *asetuksessa vaarallisten kemikaalien teollisesta käsittelystä ja varastoinnista*. Toiminnanharjoittaja on velvollinen ehkäisemään laitoksen tavanomaisen käytön tai onnettomuuksien yhteydessä aiheutuvat henkilö-, ympäristö- tai omaisuusvahingot kiinnittämällä huomiota erityisesti laitoksen sijoittamiseen, laitoksen rakennusten ja laitteistojen suunnitteluun ja rakentamiseen sekä toiminnanaikaiseen käyttöturvallisuuteen. Toiminnan luonteesta ja laajuudesta riippuen toiminnanharjoittaja on velvollinen laatimaan pelastussuunnitelman sekä toimintaperiaateasiakirjan tai yksityiskohtaisen turvallisuusselvityksen.

Lupa- ja ilmoitusmenettely:

Tuotantolaitosten toiminta jaetaan laajamittaiseen ja vähäiseen teolliseen käsittelyyn ja varastointiin. Laajamittaista toimintaa valvoo Turvatekniikan keskus, joka myöntää luvat toiminnalle, tarkastaa laitokset ja turvallisuusselvitykset sekä käsittelee onnettomuusilmoitukset.

Vaarallisten kemikaalien vähäistä teollista käsittelyä ja varastointia valvovat kunnan palopäällikkö (palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien käyttö) ja kunnan kemikaalivalvontaviranomainen (terveydelle ja ympäristölle vaarallisten kemikaalien käyttö). Kaikkea vähäistä toimintaa valvotaan yleisten turvallisuusvaatimusten mukaisesti, mutta toiminnan ollessa riittävän laajaa tai kysymyksessä on määritellyt kemikaalit, toiminnanharjoittaja on velvollinen tekemään ilmoituksen vähäisestä toiminnastaan kunnassa joko palopäällikölle tai kemikaalivalvontaviranomaiselle. Valvonta on yleensä näiden viranomaisten yhteistyötä, koska useimmissa tapauksissa toiminnanharjoittaja käyttää sekä palo- ja räjähdysvaarallisia kemikaaleja että terveydelle ja ympäristölle vaarallisia kemikaaleja.

Merkittävistä muutoksista laitoksen toiminnassa on aina tehtävä ilmoitus asianosaiselle viranomaiselle.

Turvatekniikan keskus ylläpitää luparekisteriä, joka sisältää luvat ja ilmoitukset.

Vähittäismyynti

Kemikaalien vähittäismyynnistä säädetään *asetuksessa vaarallisen kemikaalin vähittäismyynnistä*, jota kunnan kemikaalivalvontaviranomaiset valvovat. Vähittäismyymälöiden vastuulla on, että myrkylliset tai erittäin myrkylliset kemikaalit säilytetään siten, etteivät asiaankuulumattomat saa niitä haltuunsa ja ettei niitä luovuteta 18 vuotta nuoremmille. Poikkeuksena tästä on metanolipitoinen moottoripolttoaine, jota saa luovuttaa 18 vuotta nuoremmille holhoojan kirjallisella suostumuksella. Myrkyllisiä tai erittäin myrkyllisiä kemikaaleja luovutettaessa apteekista ostajan tulee ilmoittaa henkilötietonsa. Vaarallisen kemikaalin luovuttaminen pakkaamattomana vähittäismyymälästä on sallittua ainoastaan poltto- tai voiteluaineeksi välittömästi käyttölaitteistoon tai yli 200 litran säiliöön. Huumaavaa tai terveydelle vaarallista kemikaalia, joita ovat esimerkiksi liimat ja tuulilasinpesunesteet, ei saa luovuttaa, jos on syytä epäillä ilmeistä käyttöä päihtymistarkoitukseen tai jos muutoin epäilee väärinkäyttöä. Mikäli kemikaalien merkinnät

ovat irronneet tai muutoin vahingoittuneet, niitä ei saa luovuttaa myyntiin ja vähittäismyyjien vastuulla on kemikaalien uudelleen merkitseminen.

Markkinavalvonta

Markkinavalvonta on viranomaisten toimesta tapahtuvaa markkinoilla olevien kemikaalien valvontaa. Sillä pyritään varmistamaan, että yhteisölainsäädännön velvoitteita ja määräyksiä noudatetaan maassamme. Markkinavalvontaa tekevät pääsääntöisesti kunnan kemikaalivalvontaviranomaiset tarkastamalla kemikaalien myyntipäällyserkintöjen oikeellisuutta ja pakkausta koskevia vaatimuksia. Lisäksi he valvovat, noudatetaanko kemikaaleja koskevia kieltoja ja rajoituksia. Heidän kuuluu myös valvoa, ettei markkinoilla ole uusia aineita, joista ei ole tehty uusien aineiden ilmoitusta. Työsuojeluviranomaiset valvovat kemikaaleja koskevia kieltoja ja rajoituksia työpaikoilla. Valvontaviranomaiset ovat vuosittain toteuttaneet yhdessä lääninhallitusten, kuntien kemikaalivalvontaviranomaisten ja työsuojelupiirien kanssa markkinavalvontahankkeita, joissa kohdistetaan valvonta valmisteryhmiin tai yksittäisten, ajankohtaisten säädösten valvontaan.

Esitteessä käytettyjä käsitteitä

Aine	Alkuaine ja kemiallinen yhdiste sellaisena kuin se esiintyy luonnossa tai teollisesti tuotettuna
Valmiste	Kahden tai useamman aineen seos
Kemikaali	Aine tai valmiste
Vaarallinen kemikaali	Terveydelle tai ympäristölle vaarallinen kemikaali tai palo- ja räjähdysvaarallinen kemikaali
Luokitus	Vaarallisten kemikaalien luokitus ryhmiin niiden vaarallisten ominaisuuksien perusteella
Merkitseminen	Kemikaalin vaarallisuudesta aiheutuvista vaaroista terveydelle, turvallisuudelle tai ympäristölle tiedottaminen päällyserkinnöissä varoitusmerkinnällä ja vaaraa osoittavilla lausekkeilla eli R-lausekkeilla sekä turvallisuustoimenpiteitä osoittavilla merkinnöillä eli S-lausekkeilla
ELINCS	European List of Notified Chemical Substances - ilmoitettujen uusien aineiden luettelo
Uusi aine	Kemiallinen aine, joka on luovutettu markkinoille syyskuun 1981 jälkeen ja jotka on ilmoitettu ja lueteltu ELINCS-luettelossa
EINECS	European Inventory of Existing Commercial Substances - olemassa olevien aineiden luettelo. EINECS-luettelo on julkaistu Euroopan Yhteisön virallisessa lehdessä n:o C146A, 15.6.1990. Lehti tilattavissa kirjakaupoista. Katso myös internet-osoite: http://ecb.ei.jrc.it/existing-chemicals/
Olemassa oleva aine	Aine, joka on luovutettu markkinoille ennen syyskuuta 1981 ja lueteltu EINECS-luettelossa
EY	Euroopan yhteisö
ETA	Euroopan talousalue (Euroopan yhteisön jäsenmaat, Islanti, Liechtenstein ja Norja)

Lisätietoa

Lainsäädäntö:

Internet: <http://finlex.edita.fi/>

(katso myös kemikaalineuvottelukunnan kotisivut, osoite esitteen lopussa)

Kemikaalilaki - opas valmistajille ja käyttäjille, neljäs uudistettu painos (Chemas Oy, 1999, julkaistaan vuoden 1999 loppuun mennessä)

Kemikaalilainsäädäntö. Markkinoille luovuttajan toimenpiteet.

Työsuojeluoppaita ja -ohjeita 1999:10. Sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus.

Kemialliset tekijät - Toimenpiteet työpaikoilla. Työsuojeluoppaita ja -ohjeita. 1999:9. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Riskinarviointi. Työsuojeluhallinto.
TM 5.079.

Turvatekniikan keskuksen ohjeet.

Turvatekniikan keskuksen toimialan lainsäädäntö: <http://www.tukes.fi>

Oppaita:

Kunnan kemikaalivalvontaviranomaisen opas. Kemikaalineuvottelukunta. (Ympäristö ja Terveys -lehti, 1998)

Ohje kemikaalien kappalevarastosta. Kemikaalineuvottelukunta. (Chemas Oy, 1996)

Happojen ja emästen varastointi ja käsittely. Kemikaalineuvottelukunta. (Edita, 1996)

Kemikaalien turvallinen käsittely ja varastointi – pintakäsittelylaitos-maalaamo – pakkaamo.
Kemikaalineuvottelukunta. (Chemas Oy, 1997)

Ympäristölle vaaralliset kemikaalit (Chemas Oy, 1993)

Ympäristölle vaarallisten kemikaalien markkinavalvonta. Ympäristöopas 42. (Suomen ympäristökeskus, 1998)

Kyllästäneiden ympäristö- ja työturvallisuus. Vesi- ja ympäristöhallinnon julkaisuja - sarja B 11. (Valtion painatuskeskus, 1991).

Chemicals Control in Finland. Legislation and authorities. Handbook of the Ministry of Social Affairs and Health 1999:5. Advisory Committee on Chemicals, June 1999.

GLP Programme in Finland. National Agency for Medicines and National Product Control Agency for Welfare and Health. Helsinki, 10 May 1999.

Monisteita:

Vaarallisten kemikaalien aiheuttamia onnettomuuksia selostavia tietokantoja. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998:9 (Kemikaalineuvottelukunta, 1998)

Kemikaaleja käsitteleviltä ja varastoivilta toiminnanharjoittajilta edellytettäviä vaarojen arviointeja. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998:4 (Kemikaalineuvottelukunta, 1998)

Teollisesti käsiteltävät hapettavat kemikaalit. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1997:24 (Kemikaalineuvottelukunta, 1997)

Esitteitä:

Vaaralliset kemikaalit teollisuudessa. Suuronnettomuusvaaran torjunta - esite. Turvatekniikan keskus, 1999.

Vaikuttavatko ympäristön kemikaalit hormonitoimintoihin? - esite (Ympäristöministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen ympäristökeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, 1998)

Tietojen toimittaminen olemassa olevista aineista Euroopan komissiolle - esite (Suomen ympäristökeskus ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus, 1998)

Kuluttaja ja kemikaalit - esite (Ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus, 1992)

Uudistuva lainsäädäntö

Kemikaalilainsäädäntöä uusitaan jatkuvasti. Kemikaaleja koskeva tieto lisääntyy merkittävästi ja yhteisötasolla kemikaaleja käsitelläänkin useissa työryhmissä, jotka valmistelevat muutoksia erityisesti aineluetteloon ja luokitusperustepäätökseen. Lisäksi kemikaaleja koskevia kieltoja ja rajoituksia annetaan säännönmukaisesti. Tästä johtuen toiminnanharjoittajien on syytä seurata muuttuvaa lainsäädäntöä sekä noudattaa niille asetettuja velvoitteita. Muutoksille asetetaan siirtymäaika, jona aikana toiminnanharjoittajien on sopeutettava toimintansa uusiin säädöksiin.

Toiminnanharjoittajan muistilista

Ovatko valmistamani, maahantuomani tai käyttämäni kemikaalit ympäristölle vaarallisia, terveydelle vaarallisia tai palo- ja räjähdysvaarallisia? Ovatko näiden merkinnät oikein etiketissä?

Ovatko päällykset kestäviä? Entä turvasuljin ja näkövammaisille tarkoitettu vaaratunnus - kuuluuko valmisteeni niihin kemikaaleihin, joissa pitää nämä olla?

Olenko toimittanut ammattikäyttäjille käyttöturvallisuustiedotteet valmistamistani ja maahantuomistani kemikaaleista? Onko tullut uutta tietoa, jotta käyttöturvallisuustiedote tulisi uusiksi? - Muista lähettää uusittu käyttöturvallisuustiedote asiakkaalle, jolle olen toimittanut tavaraa viimeisen vuoden sisällä. Jos taas käytän kemikaalia, olenko saanut viimeisimmän käyttöturvallisuustiedotteen?

Olenko toimittanut tiedot (kemikaali-ilmoitus) valmistamastani tai maahantuomastani kemikaalis- ta rekisteröitäväksi Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksen tuoterekisteriyksikköön? Myös uusitut tiedot pitää muistaa lähettää.

Onko maahantuomani tai valmistamani aine uusi Euroopan talousalueella? Mikä onkaan sen EY-numero? Onko aine EINECS-luettelossa? Voit tiedustella asiaa Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskuksesta.

Onko maahantuomani tai valmistamani kemikaali suojauskemikaali tai torjunta-aine? Jos kemikaali on suojauskemikaali, hae hyväksyntää tai tee ilmoitus Suomen ympäristökeskukselle. Jos kemikaali on torjunta-aine, hae hyväksyntää Kasvintuotannon tarkastuskeskukselta.

Biosidivalmisteita koskeva lainsäädäntö tulee voimaan keväällä 2000. Kuuluuko valmistamani tai maahantuomani kemikaali biosidivalmisteisiin?

Tuleeko minun tehdä vaarallisen kemikaalin käsittelystä tai varastoinnista ilmoitus tai hakea toiminnalleni lupaa?

Olenko arvioinut toimintani aiheuttamat vaarat? Olenko valmistuksessa ja varastoinnissa ottanut huomioon kemikaalin ominaisuudet, ettei siitä aiheudu vaaraa ympäristölle, ihmisille eikä rakenteille?

Säilytänkö erittäin myrkylliset ja myrkylliset kemikaalit vähittäismyymälässä niin, etteivät asiaankuulumattomat saa niitä haltuunsa. Miten varmistan, ettei huumaavaa tai terveydelle vaarallista kemikaalia luovuteta päihtymistarkoitukseen tai väärinkäyttöön? Muista, ettet myy myrkyllisiä tai erittäin myrkyllisiä kemikaaleja alle 18-vuotiaille. Poikkeuksena tästä on metanolipitoinen moottoripolttoaine, jota käytetään erityisesti lennokkiharrastuksissa. Tällöin kuitenkin on varmistettava, että ostajalla on holhoojan kirjallinen suostumus.

Onko käyttämilleni kemikaaleille olemassa erityisiä kieltoja tai rajoituksia tai muita erityismääräyksiä?

Kemikaalilainsäädännön valvontaviranomaiset ja niiden tehtävät

PAIKALLISET VALVONTAVIRANOMAISET

Kunnan kemikaalivalvontaviranomainen

- kemikaalilain ja sen nojalla annettujen määräysten paikallinen valvonta
- markkinoille luovutettavien kemikaalien luokituksen ja pakkausten sekä niiden päällysmarkkintöjen valvonta
- käyttöturvallisuustiedotteen laatimisen valvonta

- uusien aineiden ilmoitusten teon valvonta
- vaarallisten kemikaalien myynnin, muun luovuttamisen ja myymälässä säilyttämisen valvonta
- terveydelle ja ympäristölle vaarallisten kemikaalien vähäisen teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonta
- markkinoille ja käyttöön luovutettavien suojauskemikaalien ja niiden päällyserkintöjen valvonta
- kemikaaleja koskevien kieltojen ja rajoitusten valvonta

Palopäällikkö

- palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien vähäisen teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonta
- palo- ja pelastustoimi

ALUEELLISET VALVONTAVIRANOMAISET

Lääninhallitukset ja alueelliset ympäristökeskukset

- kunnan kemikaalivalvonnan ohjaus ja valvonta

VALVONTAVIRANOMAISET KESKUSHALLINNOSSA

Sosiaali- ja terveydenhuollon tuotevalvontakeskus (STTV)

Kemikaaliosasto

PL 210 (Säästöpankinranta 2 A, 8. Krs.)

00531 Helsinki

Puh: (09) 3967 270

Fax (09) 3967 2797

Sähköposti: etunimi.sukunimi@sttv.fi

Internet: <http://www.sttv.fi>

- terveydelle vaarallisten ja palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien kansallinen valvonta
- uusien aineiden ilmoitusmenettely ja terveysvaaran sekä palo- ja räjähdysvaaran arviointi
- olemassa olevien aineiden riskinarviointi; terveysvaaran sekä palo- ja räjähdysvaaran arviointi
- valtuutettujen testauslaboratorioiden hyväksyminen
- terveydelle vaarallisten sekä palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien luokitus ja merkinnät
- kemikaalien aiheuttamien terveyshaittojen sekä palo- ja räjähdysvaaran ehkäisemiseksi annettavat tilapäiset kiellot ja rajoitukset sekä esitykset valtioneuvostolle
- markkinavalvonta
- lausunnot suojauskemikaalien terveysvaikutuksista sekä palo- ja räjähdysvaarallisista ominaisuuksista
- lausunnot torjunta-aineiden terveysvaikutuksista sekä palo- ja räjähdysvaarallisista ominaisuuksista

Tuoterekisteriyksikkö

PL 636 (Uimalankatu 1)

33101 Tampere

Puh: (03) 260 8200

Fax (03) 260 8222

Sähköposti: etunimi.sukunimi@sttv.fi

Internet: <http://www.sttv.fi>

- tuoterekisterin ylläpito
- kemikaali-ilmoitusten vastaanottaminen ja rekisteröiminen tuoterekisteriin
- markkinavalvonnan tukeminen

Suomen ympäristökeskus (SYKE)

Kemikaaliyksikkö

PL 140 (Kesäkatu 6)

00251 Helsinki

Puh: (09) 403 000

Fax (09) 4030 0591

Sähköposti: etunimi.sukunimi@vyh.fi

Internet: <http://www.vyh.fi>

- ympäristölle vaarallisten kemikaalien valvonta
- suojauskemikaalien hyväksyminen ja suojauskemikaalirekisterin ylläpito
- olemassa olevien ja uusien aineiden riskinarviointi; ympäristövaaran arviointi
- olemassa olevia aineita koskevan neuvoston asetuksen velvoitteiden valvonta
- kiellettyjen ja tiukasti säänneltyjen kemikaalien vienti-ilmoitukset
- ympäristölle vaarallisten kemikaalien luokitus ja merkinnät
- kemikaalien aiheuttamien ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi annettavat tilapäiset kiellot ja rajoitukset sekä esitykset valtioneuvostolle
- markkinavalvonta
- lausunnot torjunta-aineiden vaarallisuudesta ympäristölle

Turvatekniikan keskus (TUKES)

PL 123 (Lönnrotinkatu 37)

00181 Helsinki

Puh: (09) 616 71

Fax (09) 616 7466

Sähköposti: etunimi.sukunimi@tukes.fi

Internet: <http://www.tukes.fi>

- teollisen käsittelyn ja varastoinnin valvonta ja ohjaus
- laajamittaisen teollisen käsittelyn ja varastoinnin luvat ja valvonta
- luparekisterin ylläpito
- onnettomuusrekisterin (VARO) ylläpito

MINISTERIÖIDEN VASTUUALUEET

Sosiaali- ja terveysministeriö (STM)

Ehkäisevän sosiaali- ja terveystieteiden osasto

PL 267 (Meritullinkatu 8)

00170 Helsinki

Puh. (09) 1601

Fax (09) 160 120

Sähköposti: etunimi.sukunimi@stm.vn.fi

Internet: <http://www.vn.fi/stm>

- kemikaalilainsäädännön yleiskoordinointi
- kemikaalien terveyshaittojen sekä palo- ja räjähdysvaarallisten kemikaalien ehkäisyn ja torjunnan ylin johto ja ohjaus
- kemikaalien luokitusta, varoitusmerkintöjä sekä päällyksiä koskevat määräykset
- uusia aineita koskevat määräykset
- terveydelle vaarallisia ja palo- ja räjähdysvaarallisia aineita koskevat kiellot ja rajoitukset

- vähittäismyyntiä koskevat määräykset

Työsuojeluosasto

PL 536 (Uimalankatu 1)

33101 Tampere

Puh: (03) 260 8111

Fax (03) 260 8448

Sähköposti: etunimi.sukunimi@stm.vn.fi

Internet: <http://www.vn.fi/stm>

- käyttöturvallisuustiedotteita ja tietojen toimittamista koskevat määräykset
- kemikaalien käytön valvonta työpaikoilla työsuojelulainsäädännön mukaisesti

Ympäristöministeriö (YM)

PL 380 (Kasarmikatu 25)

00131 Helsinki

Puh: (09) 199 11

Fax (09) 1991 9630

Sähköposti: etunimi.sukunimi@vyh.fi

Internet: <http://vyh.fi/ym/ym.html>

- kemikaalien ympäristöhaittojen ehkäisyn ja torjunnan ylin johto ja ohjaus
- suojauskemikaaleja, kiellettyjen ja tiukasti säänneltyjen aineiden vienti-ilmoituksia sekä kemikaalin luovuttamisesta maasta vietäväksi koskevat määräykset
- olemassa olevia aineita koskevat määräykset
- ympäristölle vaarallisia aineita koskevat kiellot ja rajoitukset

Kauppa- ja teollisuusministeriö (KTM)

PL 230 (Aleksanterinkatu 4)

00171 Helsinki

Puh: (09) 1601

Fax (09) 160 2644

Sähköposti: etunimi.sukunimi@ktm.vn.fi

Internet: <http://www.vn.fi/ktm>

- vaarallisten kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia koskeva ylin johto ja ohjaus
- kemikaalien teollista käsittelyä ja varastointia koskevat määräykset

KEMIKAALILAIN MUUT VALVONTAVIRANOMAISET

Työsuojelupiirit

- työpaikoilla käytettävien kemikaalien luokituksen ja merkintöjen valvonta
- käyttöturvallisuustiedotteiden ja muun tietojen toimittamisen valvonta
- työpaikoilla käytettäviä kemikaaleja koskevien rajoitusten ja kieltojen noudattamisen valvonta

Tullilaitos

- kemikaalien maahantuonnin valvonta
- Suomessa kiellettyjen kemikaalien maahantuonnin valvonta
- uusien aineiden maahantuonnin valvonta

Poliisi

- virka-avun antaminen tarvittaessa
- vaarallisten aineiden kuljetusten valvonta maanteilla

MUUT YHTEISTYÖVIRANOMAISET:

Sisäasiainministeriö (SM)

PL 257

00171 Helsinki

Puh: (09) 1601

Fax (09) 160 4672

Sähköposti: etunimi.sukunimi@sm.intermin.fi

Internet: <http://www.intermin.fi/>

- palo- ja pelastuslainsäädännön ylin valvonta

Liikenneministeriö

PL 235

00131 Helsinki

Puh: (09) 1601

Fax (09) 160 2596

Sähköposti: etunimi.sukunimi@lm.vn.fi

Internet: <http://www.mintc.fi>

- vaarallisen aineiden kuljetusten ylin valvonta

Maa- ja metsätalousministeriö

PL 232

00171 Helsinki

Puh: (09) 1601

Fax (09) 160 2190

Sähköposti: etunimi.sukunimi@mmm.fi

Internet: <http://www.mmm.fi>

- torjunta-aineita koskeva ylin valvonta

Kasvintuotannon tarkastuskeskus

PL 42

00501 Helsinki

Puh: (09) 134 211

Fax (09) 1342 1499

Sähköposti: etunimi.sukunimi@kttk.fi

Internet: <http://www.kttk.fi>

- torjunta-aineiden rekisteröinti ja valvonta
- torjunta-ainelautakunnan sihteeristö

Sosiaali- ja terveysministeriö

Kemikaalineuvottelukunta

PL 210

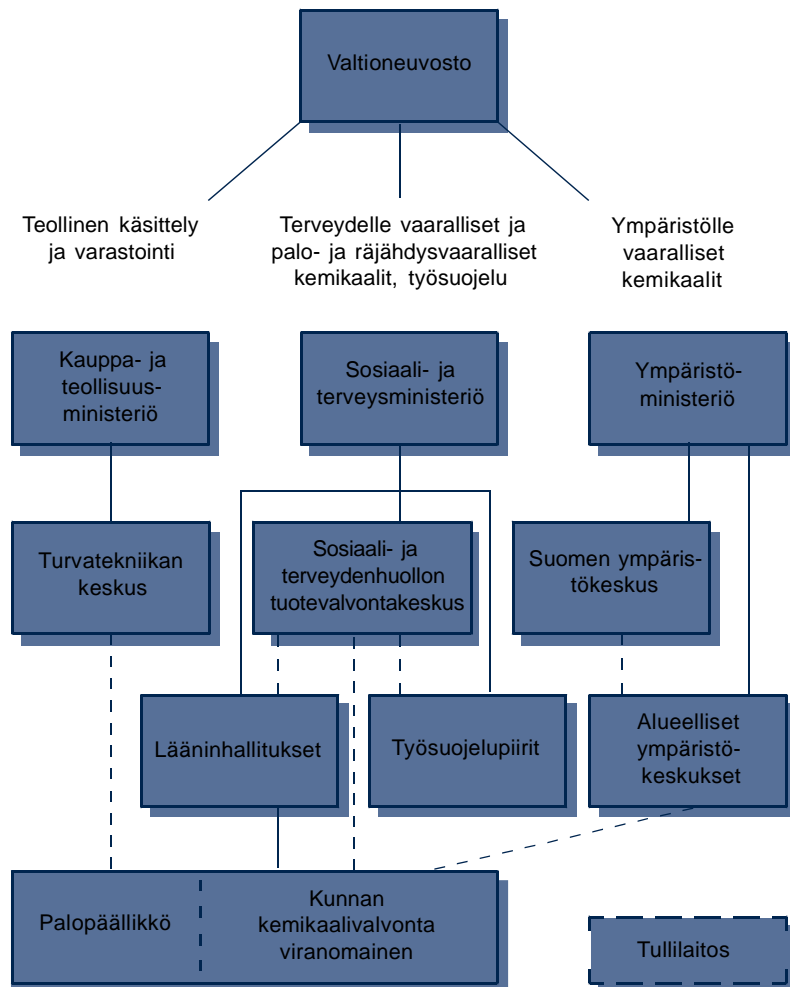
00531 Helsinki

Puh: (09) 3967 270

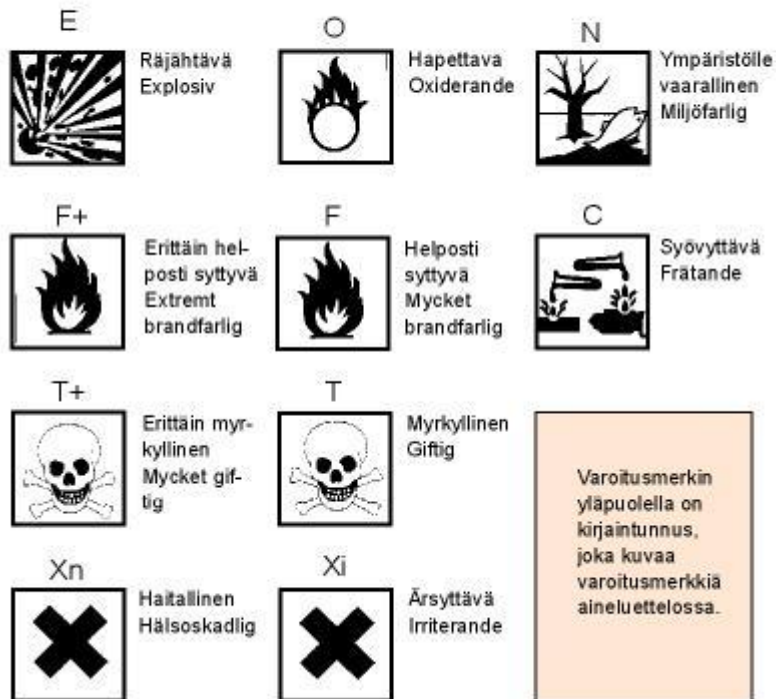
Fax (09) 3967 2797

Internet: <http://www.vn.fi/vn/stm/suomi/organisa/orga01fr.htm>

Kemikaalivalvonta Suomessa

Varoitusmerkit

Kemikaaleista aiheutuvaa terveystriskiä ja palo- ja räjähdysvaaraa on pitkään säännelty Suomessa ja nykyisin lainsäädäntö kattaa myös kemikaalien aiheuttamat riskit ympäristölle. Euroopan talousaluetta koskevan sopimuksen tullessa voimaan 1.1.1994 lainsäädäntö yhtenäistyi lähes kokonaan Euroopan yhteisön lainsäädännön kanssa ja tällä hetkellä kemikaaleja koskeva lainsäädäntö on harmonisoitu EU-jäsenyyden vaatimuksia vastaavaksi. Säädökset ovat yhteneväiset kaikissa Euroopan Unionin jäsenmaissa ja saatavilla kaikkien jäsenmaiden kielillä. Olosuhdelainsäädäntöön, kuten onnettomuuksien ehkäisyyn ja käytön turvallisuuteen, ympäristönsuojeluun ja työsuojeluun Euroopan yhteisö asettaa vähimmäisvaatimukset, joista voidaan perustellusti poiketa kansallisesti.

Tämän esitteen tarkoituksena on antaa tietoa kemikaalilainsäädännöstä, sen tarkoituksesta ja valvonnasta Suomessa. Tarkoituksena on kuvata lyhyesti lainsäädännön asettamia velvoitteita toiminnanharjoittajille sekä esitellä valvontaviranomaiset ja niiden vastuualueet.